

MITT KRIG MOT
PUTIN

*f*ritanke.se

översättning av
Margareta Eklöf

●
●

BILL
BROWDER

Innehåll

1	Persona non grata.....	11
2	Hur revolterar man mot en kommunistisk familj?	23
3	Chip och Winthrop.....	31
4	»Vi kan skaffa en kvinna åt dig så att du inte behöver frysa«	41
5	Den studsande tjecken.....	57
6	Trålarflottan i Murmansk	71
7	La Leopolda	85
8	Greenacres.....	99
9	Sova på golvet i Davos.....	111
10	Förtursaktier.....	119
11	Sidanco	131
12	Den förtrollade fisken	143
13	Jurister, pistoler och pengar.....	153
14	Farväl till Villa d'Este.....	163
15	Faller en faller alla	171
16	Tisdagar med Morrie	177
17	Stöldanalys.....	189
18	Femtio procent.....	199
19	Ett hot mot rikets säkerhet.....	207
20	Vogue Café	211
21	G8.....	221
22	Razzior.....	229
23	Avdelning K	241
24	»Men ryska sagor slutar aldrig lyckligt«.....	247
25	Gälla störningar.....	259
26	Gåtan.....	273

27	DHL	283
28	Chabarovsk	293
29	Nionde budet	303
30	Den 16 november 2009	319
31	Katynprincipen.....	331
32	Kyle Parkers krig	343
33	Russell 241	353
34	Immunitet av ryskt slag	367
35	Konton i Schweiz	375
36	Skatteprinsessan	383
37	Korvtillverkning.....	387
38	Malkins delegation.....	403
39	Rättvisa för Sergej.....	413
40	En förödmjukar, en annan förödmjukas	421
41	Internationellt efterlyst	429
42	Känslor.....	439
	Författarens tack	449
	Register	457

Det som skildras i denna bok är sant, och det kommer säkerligen att förarga en del mycket mäktiga och farliga personer. För att skydda de oskyldiga har vissa namn och platser bytts ut.

Persona non grata

13 november 2005

JAG ÄR EN SIFFERKARL, så jag ska börja med några viktiga tal: 260, 1 och 4 500 000 000.

Så här ska de tolkas. Varannan veckohelg reste jag från Moskva, den stad där jag bodde, till London, den stad som jag kallade hemma. Jag hade gjort resan 260 gånger de tio senaste åren. Syfte nummer ett med denna resa var att träffa min son David, då åtta år, som bodde hos min exhustru i Hampstead. När vi skildes hade jag lovat att besöka honom varannan helg, vad som än hände. Det löftet hade jag aldrig brutit.

Det fanns 4 500 000 000 anledningar att återvända till Moskva så regelbundet. De utgjorde det sammanlagda värdet i dollar av tillgångar som förvaltades av mitt företag, Hermitage Capital. Jag var grundare, styrelseordförande och vd, och nu hade jag i tio år skaffat många människor en massa pengar. Vid sekelskiftet hade Hermitage Fund kommit på första plats som den effektivaste fonden på alla världens tillväxtmarknader. Vi hade genererat utdelningar på 1500 procent åt investerare som varit våra kunder ända sedan vi startade fonden 1996. Företaget gick långt bättre än jag hade hoppats i mina mest optimistiska stunder. Efter Sovjetunionens fall hade Ryssland bjudit på några av de mest fantastiska investeringschanserna i finansmarknadernas historia, och att arbeta där hade varit lika riskabelt – och ibland rent farligt – som lönsamt. Tråkigt var det aldrig.

Jag hade rest så många gånger från London till Moskva att jag kunde hela proceduren fram- och baklänges: hur lång tid det tog att passera säkerhetskontrollen på Heathrow; hur lång tid det tog att gå ombord på Aeroﬂotplanen; hur lång tid det tog att lyfta och flyga österut in i det mörknande land som i mitten av november snabbt var på väg mot ännu en kall vinter. Flygtiden var 260 minuter. Det räckte för att hinna ögna igenom *Financial Times*, *Sunday Telegraph*, *Forbes* och *Wall Street Journal* och gå igenom viktiga mejl och dokument.

Medan planet steg öppnade jag portföljen och tog ut dagens lektyr. Bland pärmar och tidningar och glassiga magasin fanns ett litet läderfodral som innehöll 7 500 dollar i hundradollar-sedlar. Tack vare dem skulle jag ha en bättre chans att komma med på det där sista flyget från Moskva som alla talade om – liksom de som med nöd och näppe hade kommit ut ur Phnom Penh eller Saigon innan deras länder föll sönder i kaos och ruiner.

Men jag var inte på flykt från Moskva, jag var på väg tillbaka dit. Jag återvände till mitt arbete och därför ville jag veta vad som hade hänt under helgen.

Mina ögon föll på en artikel i *Forbes* som jag läste strax innan vi landade. Den handlade om Jude Shao, en kinesamerikan som i likhet med mig hade en master i företagsekonomi från Stanford. Han hade gått på handelshögskolan där några år efter mig. Jag kände honom inte, men han som jag var en framgångsrik affärsman i ett främmande land. I hans fall Kina.

Han hade råkat i konflikt med några korrumperade kinesiska statstjänstemän. I april 1998 greps han efter att ha vägrat att betala 60 000 dollar i mutor till en skattmas i Shanghai. Shao ställdes inför rätta på falska anklagelser och dömdes till sexton års fängelse. Gamla Stanfordstudenter hade organiserat en påtryckningskampanj för att få honom fri men det hade inte

fungerat. Medan jag läste om honom ruttnade han i något otäckt kinesiskt fängelse.

Jag ryste där jag satt. Kina var tio gånger säkrare än Ryssland när man skulle göra affärer. En liten stund, medan planet gick ner från 3 000 meter över Sjeremetievoflygplatsen i Moskva, undrade jag om jag kanske var dum. I årtal hade jag predikat aktieägaraktivism i investeringar. I Ryssland betydde det att trotsa korruptionen bland oligarkerna, de ungefär tjugo personer som sades ha stulit 39 procent av landet efter kommunismens fall och blivit miljardärer nästan över en natt. Oligarkerna ägde de flesta företag som handlades på den ryska aktiebörsen och det hände ofta att de rånade de företagen in på bara kroppen. För det mesta hade jag lyckats i mina drabbningar med dem. Den strategin hade min fond tjänat bra på men den hade också renderat mig många fiender.

Medan jag läste färdigt om Shao tänkte jag: Jag borde nog dra. Jag har mycket att leva för. Förutom David hade jag också en ny fru i London. Jelena var ryska, vacker, otroligt intelligent och ytterligt gravid med vårt första barn. Tänk om jag skulle ta det lugnt ett tag.

Men så tog hjulen mark och jag stoppade ner magasinen, laddade min smartmobil och stängde portföljen. Jag började kolla mejlen. Jag lade Jude Shao och oligarkerna åt sidan och ägnade mig åt det jag hade missat i luften. Jag måste passera tullen, fortsätta ut till bilen och åka till min våning.

Sjeremetievoflygplatsen är ett egendomligt ställe. Den terminal jag kände till bäst, Sjeremetievo-2, byggdes för sommar-OS 1980. Den måste ha varit imponerande när den öppnades, men 2005 var den mycket nergången. Den luktade svett och billig tobak. Taket var dekorerat med rader av metallcylindrar som såg ut som rostiga konservburkar. Det fanns ingen ordentlig kö vid passkontrollen, så man var tvungen att ställa sig bland en

massa folk och se upp så att ingen trängde sig före. Och den som hade checkat in en väska hade det inte roligt. Också när passet äntligen var stämplat fick man vänta en timme till på att få ut bagaget. Efter en flygning på drygt fyra timmar var det inget trevligt sätt att ta sig in i Ryssland, särskilt om man som jag gjorde resan var tionde dag.

Så hade jag gjort sedan 1996, men någon gång kring millennieskiftet berättade en god vän om den så kallade VIP-servicen. För en liten summa sparade den ungefär en timme, ibland två. Den var ingalunda luxuös men värd varenda kopek.

Jag gick raka vägen från planen till VIP-loungen. Väggar och tak var målade i ärtsoppsgrönt. Det låg brun linoleum på golvet. Stolarna, klädda i rödbrunt läder, var hyggliga att sitta på men inte mer. Medan man väntade serverade personalen lankigt kaffe eller te som hade dragit alldeles för länge. Jag valde te med en citronskiva och gav passkontrollanten mitt pass. Några sekunder senare var jag försjunken i mina mejl.

Jag märkte knappt när min chaufför Alexej, som hade tillstånd att gå in i loungen, kom in och började prata med passkontrollanten. Alexej var fyrtioett år, som jag, men till skillnad från mig var han 1,95 lång, vägde 108 kilo, hade blont hår och såg sammanbiten ut. Han hade varit överste i Moskvas trafikpolis och talade inte ett ord engelska. Han var alltid punktlig – och kunde alltid prata sig ur smärre stockningar med trafiksnutarna.

Jag lyssnade inte till deras samtal utan besvarade mejl och drack mitt ljumma te. Efter en stund kom ett meddelande i högtalaren om att bagaget från mitt plan fanns att hämta.

Det var då jag hajade till och tänkte: *Har jag suttit här en timme?*

Jag tittade på klockan. Jag hade verkligen suttit där en timme. Planet hade landat omkring 19.30 och nu var klockan 20.32.

De båda andra passagerarna från mitt plan i VIP-loungen hade försvunnit för länge sedan. Jag kastade en blick på Alexej. Han kastade en tillbaka: *Jag kollas*.

Medan han talade med passkontrollanten ringde jag Jelena. Klockan var bara 17.32 i London så jag visste att hon var hemma. Under samtalets gång höll jag ett öga på Alexej och passkontrollanten. Samtalet övergick snabbt i gräl. Alexej dunkade i disken och kontrollanten blängde på honom. »Det är något fel«, sa jag till Jelena. Jag reste mig och gick fram mot disken, mer irriterad än orolig, och frågade vad som pågick.

När jag kom närmare förstod jag att något allvarligt var på gång. Jag kopplade in Jelena på högtalaren och hon översatte åt mig. Språk är inte min starka sida – ännu efter tio år talade jag bara taxiryska.

Grälet fortsatte. Jag såg på som en åskådare på en tennis-match som vrider huvudet åt höger och vänster. »Jag tror att det handlar om ditt visum men kontrollanten vill inte ge besked.« I det ögonblicket kom två uniformerade tjänstemän från immigrationsmyndigheten in. Den ene pekade på min telefon och den andre på mina väskor.

»Här är två man som säger åt mig att avsluta samtalet och följa med«, sa jag till Jelena. »Jag ringer så fort jag kan.«

Jag slog igen mobilen. Den ene tog mina väskor, den andre samlade ihop mina inresehandlingar. Innan vi gick alla tre tittade jag åt Alexejs håll. Han hade sjunkit ihop, blicken var vilsen och munnen lite öppen. Han var alldeles handfallen. När saker och ting gick snett i Ryssland brukade de gå snett med besked, och det visste han.

Jag följde efter de båda tjänstemännen och vi slingrade oss igenom korridorerna i det inre av Sjeremetievo-2 mot den större, allmänna ankomsthallen. Jag ställde frågor på min skrala ryska men fick inget svar medan de förde mig till en

förhørslokal. Lamporna lyste skarpt. De gjutna plaststolarna var fastskruvade i golvet i rader. Den beigea målarfärgen på väggarna flagnade här och där. Några andra kvarhållna som såg arga ut satt och hängde. Ingen sa något. Alla rökte.

Tjänstemännen gick sin väg. Bakom en skiljevägg som bestod av en disk och en glasskiva längst bort i rummet satt en samling poliser i uniform. Jag satte mig intill väggen och försökte få reda i vad som pågick.

Av någon anledning fick jag behålla alla mina tillhörigheter, även mobilen, som fungerade. Det var ett gott tecken, tyckte jag. Jag försökte ta det lugnt, men då kom Jude Shaos historia och tvingade sig på mig.

Jag tittade på klockan: 20.45.

Jag ringde till Jelena igen. Hon var inte orolig. Hon satt just och skrev ett klarläggande fax till brittiska ambassaden i Moskva och skulle skicka det så fort det var klart.

Jag ringde till Ariel, en israelisk före detta Mossadagent som var mitt företags säkerhetsrådgivare i Moskva. Han ansågs allmänt vara en av landets bästa i branschen, och jag var förvissad om att han kunde reda ut den här situationen.

Ariel blev förvånad när han fick höra vad som hände. Han skulle ringa några samtal och höra av sig till mig.

Vid 22.30-tiden ringde jag till brittiska ambassaden och talade med Chris Bowers på den konsulära avdelningen. Han hade fått faxet från Jelena och var insatt i min situation, eller åtminstone lika insatt som jag själv var. Han hade dubbelkollat alla mina uppgifter, födelsedatum, passnummer, när mitt visum var utfärdat, allt. Eftersom det var söndagskväll skulle han nog inte kunna göra så mycket, sa han, men han skulle försöka.

Till sist undrade han om jag hade fått något att äta eller dricka. Nej, svarade jag. Det kom ett litet hm, jag tackade och så var samtalet slut.

Jag försökte sätta mig till rätta på plaststolen men det gick inte. Minuterna sniglade sig fram. Jag reste mig. Jag gick genom en ridå av cigaretrök och undvek de tomma blickarna hos de andra som också var kvarhållna. Jag gick igenom mina mejl. Jag knappade in Ariels nummer men han svarade inte. Jag gick fram till glasväggen och började tala med poliserna på min usla ryska. De nonchalerade mig totalt. Jag var luft för dem. Än värre: jag var redan fånge.

Alla ska veta att det inte finns någon respekt för individen och hans eller hennes rättigheter i Ryssland. Människor kan offras för statens syften, användas som sköldar, bytesvaror eller simpel kanonmat. Om det behövs kan staten göra sig kvitt vem som helst. Ett notoriskt uttryck från Stalins kampanjer slår huvudet på spiken: »Om det inte finns någon människa finns det inget problem.«

Det var då som Jude Shao från artikeln i *Forbes* kilade in sig i mitt medvetande igen. Borde jag ha varit försiktigare i det förflutna? Jag hade blivit så van vid att bekämpa oligarker och korrumperade ryska tjänstemän att jag inte längre tänkte på att också jag kunde försvinna om något gick riktigt illa.

Jag ruskade på huvudet och tvingade mig till att inte längre tänka på Jude. Jag gick fram till vakterna igen för att försöka få ut något – vad som helst – ur dem, men det var meningslöst. Jag satte mig igen. Jag ringde Ariel. Den här gången svarade han.

»Händer det något, Ariel?«

»Jag har talat med flera personer men ingen av dem säger något.«

»Vad menar du?«

»Att ingen säger något. Det är tråkigt, Bill, men jag behöver mer tid. Det är söndagskväll. Man får inte tag i någon.«

»Okej. Ring så fort du vet något.«

»Det ska jag göra.«

Jag ringde till ambassaden igen. De hade inte heller kommit någonvart. Antingen släpptes de inte fram eller också var jag inte inkopplad i systemet än, eller bådadera. »Har du fått något att äta eller dricka än?» frågade konsuln igen.

»Nej«, upprepade jag. Det kändes som en meningslös fråga men det märktes att Chris Bowers hade en annan uppfattning. Han måste ha varit med om sådana situationer tidigare, och det slog mig att det var en typiskt rysk taktik att inte erbjuda vare sig mat eller vatten.

Efter midnatt kom det in allt fler som hade stoppats i passkontrollen. Alla var män, alla såg ut som om de kom från forna sovjetrepubliker. Georgier, azerbajdzjaner, kazaker, armenier. Deras bagage, om de hade något, var enkla påsar eller konstiga, jättestora shoppingväskor i nylon som var igenklistrade med tejp. Alla rökte oupphörligt. Några viskade lågt till varandra. Ingen verkade oroad. De ägnade mig lika liten uppmärksamhet som vakterna gjorde, trots att jag uppenbarligen inte hörde dit: nervös, blå jacka, smart telefon, svart resväska på hjul.

Jag ringde till Jelena igen. »Har du hört något?»

»Nej«, suckade hon. »Du då?»

»Ingenting.«

Hon måste ha hört på rösten att jag var orolig. »Det ordnar sig, Bill. Om det bara är en fråga om ditt visum kan du reda ut alltihop i morgon. Det är jag säker på.«

Hennes lugn smittade av sig. »Ja, du har nog rätt.« Jag tittade på klockan. Den var 22.30 i England. »Sov nu, älskling. Ni behöver vila, du och baby.«

»Okej. Jag ringer genast om jag får veta något.«

»Jag med.«

»God natt.«

»God natt. Jag älskar dig«, tillade jag men hon hade redan lagt på.